

Vpřírodě je jedovaté, na co se podíváte. V syrových bezinkách je kyanid a v zelených bramborách solanin. Ale taky jde o rajčata, pelargonie, bramboříky, revěň, primule, pámelník, oleandry, konvalinky, tis, čilimník, hrachor, vánoční hvězdu... tím výčtem bych mohla zaplnit celý Pátek. Svět je zkrátka nebezpečné místo a není na škodu trochu se poučit od experta na rostlinné a houbové jedy.

A zatímco jsme spolu vedli rozhovor, venku se rozpršelo. Domlouváme se, že si pár drobností upřesníme e-mailem. „To si ale pospěšte, abyste mi to poslala před víkendem. Prší, takže začnou růst houby. V neděli mi začnou volat kvůli otrávám. A pak celé pondělí. Nebudu mít čas.“ Taky v létě si docent Klán nikdy nebere dovolenou. Už pětatřicet let.

Toxikologie je sezonní zaměstnání?

Významně sezonní. Hlavní houbařská sezona začíná v podstatě teď, v srpnu. Ale pozor – moderní hospodyňky houby mrazí. Takže je běžné, že se někdo otráví na Štědrý den, to je dokonce docela časté. Otravy jedovatými rostlinami jsou ovšem průběžné.

Vy jste na telefonu nonstop?

Víceméně ano. Konzultují se mnou totiž i naši lékaři v dalekých končinách, případně naši vojáci na misích. Dneska není problém poslat nejenom popis, ale i fotografii. Podle té sice nepoznám stoprocentně druh rostliny nebo houby, to teprve když ji mám na stole, ale můžu vyloučit něco závažného.

V Afghánistánu houby asi moc nerostou.

Mají naši vojáci problémy s jídlem?

Oni ani tolik ne. Ale setkávají se s otravami u místních lidí a chtějí pomoci. Nejčastěji jde o různé exotické rostliny mrkvovitého typu, které sní dítě.

Byl jste požádán o konzultaci i v případě rodiny Kramných v Egyptě?

Samozřejmě. Byl jsem, spíš intuitivně, přesvědčen o otravě. Ale říkal jsem si, že by přece nikdo nebyl tak hloupý, aby trávil třeba arzenem, kyanidem. Bylo by ovšem velmi jednoduché otrávit někoho rostlinou, tedy odvarem z ní. Tak tři ženy ročně ostatně u nás spáchají sebevraždu tisem, ten roste všude a je celý prudce jedovatý. Jediné, co na něm jedovaté není, je to, co tak jedovatě vypadá – ta červená „bobule“.

Chcete říct, že si ty sebevražedkyně uvařily čaj z tisového jehličí?

No ano. Totiž když žena začne přemýšlet, že by se zabila, rozhodně při tom nechce zvracet, být pokálená, mít velké bolesti...

... zkrátka chce i po smrti vypadat esteticky?

To jste řekla správně. No a někde se dočte, že tato smrt je poměrně rychlá, protože vlastně dojde k srdeční zástavě. Ale takových rostlin, které usmrtí za dvě tři hodiny, je po světě moře! Čili abych se vrátil do Egypta, zrovna tak si mohl někdo informovaný odsud takovou rostlinu do Egypta vzít a tam ten čajíček udělat. Bylo to ale zřejmě jinak. Přiznám se, že mě nenapadlo, že by mohlo jít o elektrický proud.

Co kromě tisů ještě používají sebevrazi?

Všelicos. Jeden policista spáchal sebevraždu oblíbenou pokojovou rostlinou dieffenbachii. Nařezal si tu lodyhu do salátu.

A umřel?

Jojo. Umřel. Otek mu jícen, ústní dutina, vlastně se udusil.

Když jsem vám předevčírem volala podle vašeho přání téměř o půlnoci do laboratoře, šlo o něco akutního? Nebo to je běžné, že jste tak dlouho v práci?

To je úplně běžné. Odcházím odsud v půlnoci, 00.02 mi jede tramvaj. Ale zase mě tu určitě nenajdete v sedm ráno.

To z vás musí mít doma radost...

No... v téhle práci vlastně žádný domov mít nemůžete. To prostě nejde.

Co tady v Ústavu soudního lékařství a toxikologie nejčastěji zkoumáte?

Máme práci přísně rozdělenou. Někdo analyzuje těkavé látky, alkoholy, někdo drogy, někdo prášky, tedy léčiva. A já jsem tu vedoucí laboratoře pro jedovaté rostliny a houby.

Takže vám třeba pošlou obsah žaludku nebo střeva z pitvy?

Přesně tak. Pitvy... ale především děláme analýzy akutních intoxikací z celé republiky. Protože co takový službu konající lékař v okresní nemocnici může vědět o otravě houbami, když se s ní třeba ani nikdy nesetkal? Začne hledat na internetu a dozví se hlouposti. Takže jeho povinností je nám zavolat. My mu řekneme, jaký vzorek nám má dodat, tedy je-li vůbec něco

k dispozici, když zbylo jídlo nebo odřezky z těch hub. Vzorčky nám přivezou a my musíme do dvou hodin zavolat zpátky a poskytnout konzultaci o léčbě.

Houby zatím moc nerostou. Nebo už se letos někdo stihl otrávit?

To byste se divila, denně je aspoň jedna otrava – včera jsme měli případ z Říčan, kde se otrávil celá rodina. Dokonce už jsme letos měli i otravu muchomůrkou zelenou, taky ze Středočeského kraje. Jedna paní doktorka si nasbírala žampiony, udělala manželovi a babičce pizzu a nakrájela jim na ni muchomůrku zelenou. Naštěstí mladou plodnici. Takže ta otrava proběhla poměrně... zkrátka nezemřeli.

Co je vlastně na houbových jedech nejnebezpečnějšího?

Tohle je právě potřeba lidem neustále říkat. Totiž že není velké nebezpečí, když po houbovém jídle, třeba za hodinu, někdo spontánně zvrací, jde to horem, někdy i dolem, tělo se spontánně zbavuje jedovaté látky. Nejzávažnější otravy se totiž projeví za deset, dvanáct, třeba i čtyřicet hodin po požití. I lékař může udělat tu osudovou chybu, že se nezeptá, jestli pacient náhodou nejedl houby, má to například za obyčejný průjem. A mezitím toxiny z houby víceméně zlikvidují jaterní buňky toho člověka. Dobrá zpráva je, že když nezemře, játra docela dobře regenerují. Takže je naděje, že se to časem zlepší. Některé toxiny ale zase působí na ledviny nebo na další orgány. Ta orgánová poškození jsou nejhorší, i když přežijete, můžete mít doživotní následky.

Kolik například muchomůrek zelených musí člověk sníst, aby zemřel?

Na moji hmotnost, což je 75 kilogramů, by stačila tak jedna a půl až dvě dospělé plodnice. No ale zase neplatí, jak se mezi lidem traduje, že se pomalu stačí na jedovatou houbu podívat a už jsme otráveni. Když si dokonce malinko kousnete, ochutnáte, ani z toho nezemřete. Jiné je to ovšem u malých dětí. Ale je taky mnoho druhů hub, například václavky, které jsou jedovité pouze za syrova. Mimochodem, to, že se houba nedostatečně tepelně zpracuje, je dnes jeden z nejběžnějších nešvarů. Nikdo nemá čas dlouho vařit, dokonce se houby grilují. Najdete krásného hříba, ukrojíte velký steak, minutu po jedné a minutu po druhé straně – a vevnitř je to polosyrové.